Lausunto

Ilveskivi, Douglas

7.2.2024

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
TyV@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen 8.2.2024 klo 12.15

Valtioneuvoston kirjelmää U 6/2022 vp täydentävä jatkokirjelmä UJ 49/23 vp komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi työolojen parantamisesta alustatyössä ja jatkokirjelmän täydennys

Pyydettynä lausuntonaan palkansaajakeskusjärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ja STTK ry lausuvat seuraavaa:

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK ja STTK pitävät tärkeänä direktiiviä, jonka tavoitteena olisi turvata työntekijöiden oikeuksia ja työoikeudellista asemaa alustavälitteisessä työssä. Kilpailukykyä ja yritysten toimintaedellytyksiä ei tule tavoitella työntekijöiden oikeuksia polkemalla.

Komission direktiiviehdotusta on pitkään käsitelty niin Euroopan parlamentissa kuin neuvoston työryhmässä, jossa Suomen hallitus on ollut edustettuna.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK ja STTK toteavat, että alkuperäinen komission direktiiviehdotus on erityisesti neuvoston työryhmässä mennyt suuntaan, joka ei tosiasiassa näyttäisi kovinkaan paljon parantavan alustavälitteistä työtä tekevien työntekijöiden asemaa verrattuna nykytilaan. Ottaen huomioon, että komission direktiiviehdotuksen tavoitteeksi on asetettu nimenomaisesti alustatyöntekijöiden aseman parantaminen, tämän tavoitteen toteutuminen näyttää jäävän varsin vaatimattomaksi.

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK ja STTK pitivät hyvänä Euroopan parlamentin lähestymistapaa, jonka mukaan alustavälitteisessä työssä työskentelevien asema olisi tosiasiallisesti parantunut nykytilasta. Neuvoston kanta on poikennut merkittävällä tavalla parlamentin näkemyksistä ja on myös etääntynyt komission alkuperäisestä ehdotuksesta. Palkansaajakeskusjärjestöt SAK ja STTK katsovat, että direktiivin suojan tason tulisi vähintään vastata komission alkuperäistä ehdotusta.

Direktiivin tarpeellisuudesta

Euroopan unionin komission mukaan koronaviruspandemian vauhdittama digitalisaatio on muokannut EU:n taloutta ja työmarkkinoita. Työtä välittävistä digitaalisista alustoista on tullut tärkeä osa tätä uudenlaista

sosiaalista ja taloudellista toimintaympäristöä. Niiden koko kasvaa jatkuvasti, ja digitaalisen alustatalouden liikevaihdon arvioidaan kasvaneen viimeisen viiden vuoden aikana noin 500 prosenttia. (Arvio vuonna 2021) Komission mukaan vuonna 2021 työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta teki töitä yli 28 miljoonaa EU:ssa asuvaa henkilöä, ja vuonna 2025 määrän uskotaan kasvaneen jo 43 miljoonaan. Työtä välittäviä digitaalisia alustoja toimii lukuisilla talouden aloilla. Eräät tarjoavat itse paikalla tuotettavia palveluja, kuten kuljetus- ja toimituspalveluja tai siivous- ja hoivapalveluja. Toiset toimivat pelkästään verkossa ja tarjoavat esimerkiksi tietojen koodausta, käännöstyötä tai suunnittelupalveluita. Alustatyössä on paljon vaihtelua niin vaaditun osaamistason suhteen kuin sen, miten alustat organisoivat työtä ja paljonko ne käyttävät määräysvaltaa sen suorittamisessa. (KOM 2021) 762 Final.

Erään arvion mukaan Euroopan Unionissa jopa 5,5 miljoonan työtä välittävien digitaalisten alustojen kautta työskentelevän henkilön ammattiasema on saatettu määrittää virheellisesti. Näiden henkilöiden todennäköisyys kärsiä heikoista työoloista ja riittämättömästä sosiaaliturvan saatavuudesta on erityisen suuri. Ammattiaseman virheellisen luokittelun vuoksi heiltä evätään oikeudet, joista he pääsisivät osallisiksi, jos heidät olisi luokiteltu työntekijöiksi. Näitä ovat esimerkiksi oikeus irtisanomissuojaan, vähimmäispalkkaan, asiallisiin työaikoihin, työterveyshuoltoon ja työturvallisuuden suojeluun, sukupuolten väliseen palkkatasa-arvoon, palkallisiin lomiin sekä sosiaaliturvaan, kuten työtapaturmavakuutukseen, työttömyys- ja sairausetuuksiin sekä vanhuuseläkkeen kerryttämiseen. (KOM 2021) 762 Final. Työntekijöiden väärinluokittelusta aiheutuu epätervettä työehdoilla kilpailemista, mikä on vastoin EU:n työntekijän suojelusääntelyn ja tasapuolisen kilpailuympäristön tavoitteita.

Työntekijöiden kannalta työn teettämisen tavoissa tapahtuneet muutokset ovat merkinneet sitä, että perinteisen työsuhteen sijaan työtä on alettu teettää erilaisiin kumppanuus- ja toimeksiantosuhteisiin perustuen. Vaikka osa alustavälitteistä työtä tekevistä henkilöistä voi olla aidosti itsenäisiä yrittäjiä tai ammatinharjoittajia, on kuitenkin myös heitä, jotka tekevät työtä alisteisessa asemassa työtä suhteessa välittävään digitaaliseen alustayritykseen. Alustayritys käyttää heihin tosiasiallista määräysvaltaa esimerkiksi palkkatason, työtehtävien ja työolojen osalta. Käytännössä näissä järjestelyissä on kysymys työsuhteeseen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kiertämistarkoituksessa tehdyistä järjestelyistä (epäaito yrittäjyys, bogus self employment).

Ilmiön laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset kohdistuvat hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvan rahoituspohjaan ja kestävyyteen. Ongelmana on myös väärinluokitellun yrittäjätyön alivakuuttaminen tai vakuuttamatta jättäminen. Vaarana on, että tulevaisuudessa yhä useammat jäävät vaille työnantajien ja työntekijöiden rahoittamaa ansioperusteista sosiaaliturvaa, ja että tulevaisuudessa eläkeläisköyhyys lisääntyy ja näiden ihmisten toimeentulo kaatuu veronmaksajien harteille.

Ilveskivi/ Douglas **7.2.2024**

Palkansaajakeskusjärjestöt SAK ja STTK katsovat, että eduskunnan tulisi ohjata Suomen hallituksen neuvottelumandaattia aikaisemmin ilmaisemansa kannan mukaisesti.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

STTK ry

Lisätiedot

lakimies Paula Ilveskivi
paula.ilveskivi@sak.fi
puh. 050 565 1664

juristi Inka Douglas
inka.douglas@sttk.fi
puh. 040 154 8960